

Laschak V. V.

Bukovina University Chernivtsi

FUNCTIONAL CERTAINTY PRICE AS OBJECTS REGULATION

Summary

The essential ambiguity as a tool for economic relations in the interpretation of different areas of economic thought and the dynamic variation of the functional mechanism of doing actual research for features. In classical economic theory identifies four main functions for: accounting, incentive, distribution (redistributive) and the function of balancing supply and demand. However, with the development of society functional mechanism for reconsideration shall be well, the functions that give the price is constantly expanding. The concept of evolutionary function of prices is to analyze the evolution of prices in the light of changes in society, under which the changing priorities, values, cash equivalents and qualitative approaches to the valuation of goods, etc., respectively, and leverage the state of consumer prices. Competitive pricing requires a good knowledge of the mechanism of effectiveness for each function, predicting the consequences of different options for their influence and their agreement that will ensure the effective influence of the state on the pricing process.

Key words: price functions, the pricing mechanism, the state's influence consumer prices.

УДК 330.14.01

Помінова І. І.

Харківський державний університет харчування та торгівлі

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ В ГЛОБАЛЬНОМУ ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті виявлено специфічні риси глобального інтелектуального капіталу. Розкрито особливості глобалізаційних тенденцій світового господарського середовища в умовах інтелектуалізації економіки. Визначено умови включення вітчизняного інтелектуального капіталу в світогосподарські процеси.

Ключові слова: глобальний інтелектуальний капітал, глобальне господарське середовище, «круговорот умів», інфраструктура інтелектуальної економіки.

Постановка проблеми. Глобалізація є визначальною рисою економіки ХХІ ст. Світове господарство перетворюється на цілісне середовище, у відтворювальному процесі якого поєднуються національний і міжнародний рухи капіталу та трудових ресурсів, надзвичайно швидко розповсюджується інформація, посилюється роль наднаціонального регулювання, відбувається кроскультурна уніфікація тощо.

Сучасний етап розвитку світової економіки пов'язаний з процесами глобалізації в інтелектуальній сфері, в результаті чого глобальне господарське середовище набуває нових рис, все більше перетворюючись на сферу функціонування інтелектуального капіталу. Це значно актуалізувало дослідження інституційних механізмів формування інтелектуального капіталу глобального рівня, проявів глобалізаційних тенденцій в господарському середовищі функціонування інтелектуального капіталу та пошуку шляхів ефективного вбудовування інтелектуального капіталу країни в світовий господарський простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняних та зарубіжних дослідженнях визначилися основні проблеми глобалізації, частина яких тим чи іншим чином розкриває аспекти глобалізації інтелектуальної сфери: глобалізація науково-технічної сфери (Ф. Альтбах, Дж. Сорос, О. Пічкур, А. Філіпенко, Ф. Фукуяма); концепція національних інноваційних систем (М. Пашута, Л. Федулова); інтелектуальна власність в умовах глобалізації (П. Дракос, О. Жовтанецька, Р. Мейн, В. Потехіна); концепція глобальної освіти (С. Моторна, А. Панарін, М. Щелкунов та ін.); проблема створення глобального університету та поширення віртуальної освіти (О. Журавльов, Б. Крук, Г. Телегіна та ін.) тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак в опублікованих працях не в повній мірі досліджено проблеми формування глобального господарського середовища як сфери функціонування інтелектуального капіталу.

Мета статті. Мета дослідження полягає у виявленні специфіки формування глобального господарського середовища в умовах інтелектуалізації економіки.

Задля досягнення цієї мети необхідно розв'язати такі завдання:

- виявити специфічні властивості глобального інтелектуального капіталу;
- розкрити особливості глобалізаційних тенденцій світового господарського середовища в умовах становлення «знанієвої економіки»;
- проаналізувати можливості включення вітчизняного інтелектуального капіталу в глобальний інтелектуальний простір.

Виклад основного матеріалу. Процес глобалізації розпочався у 60-х рр. ХХ ст., а з 90-х рр. ХХ ст. вступив у зрілу стадію, яка характеризується своєрідним «стиранням національних кордонів» в торговельній, фінансовій, виробничій, інформаційній сферах. Сучасний етап розвитку світової економіки пов'язаний з процесами глобалізації в інтелектуальній сфері, під впливом чого формується специфічне господарське середовище, в якому функціонує глобальний інтелектуальний капітал.

Слід відзначити, що інтелектуальний капітал за своєю природою є набагато більш інтернаціональним, ніж капітал фізичний. Це підтверджується наступним: ефективний розвиток наукових знань і винахідницької діяльності в сучасному світі неможливий у суто національних межах, а

генерація основної маси новітніх технологічних ідей концентрується в обмеженій кількості найбільш розвинених країн; формування системи захищених знаків для товарів і послуг у провідних економіках світу заздалегідь розраховане на міжнародне використання (всесвітньо відомі захищені знаки, які асоціюються у споживачів усього світу з найвищими стандартами якості); розвиток ключового компонента інституційно-господарської платформи розвитку інтелектуального капіталу – системи вищої освіти – може бути ефективним лише в умовах якнайширшого використання в навчальному процесі новітніх досягнень науки і широкого обміну міжнародним досвідом навчання, викладачами та студентами.

Глобальний інтелектуальний капітал можна визначити як сукупність відносин з приводу залучення до системи суспільного виробництва творчого потенціалу людства у вигляді знань, в тому числі актуалізованих і капіталізованих, що є головною продуктивною силою сучасного способу виробництва. Інтелектуальний капітал на глобальному рівні виглядає як переплетіння інтелектуального капіталу країн між собою та з відповідними міжнародними інститутами й альянсами, що забезпечують таку взаємодію.

В якості специфічних властивостей глобального інтелектуального капіталу як економічної категорії можна визначити наступні його риси:

- інтернаціоналізація процесу формування, розвитку й використання, що відбувається під активним впливом міждержавних організацій, що оперують у рамках світової економіки й окремих регіонів;

- обумовленість його формування умовами міжнародної конкуренції;

- перетворення інтелектуального капіталу під впливом чинників глобалізації в специфічний елемент світового національного багатства.

Його формування та розвиток відбуваються в певному середовищі, яке під впливом процесів глобалізації в умовах знань економіки перетворюється на специфічне господарське середовище функціонування інтелектуального капіталу.

В інтелектуальній економіці глобалізаційні тенденції світового господарського середовища стимулюються не тільки розвитком світового інформаційного простору, глобальної фінансової системи, глобалізацією ринку праці, що характерно для перших етапів глобалізації, а і зростанням фінансування наукової діяльності з боку всіх суб'єктів світової економіки; формуванням специфічної інфраструктури функціонування інтелектуального капіталу глобального рівня, появою нових механізмів міжнародних партнерських відносин в освітньо-науковій сфері та ін.

Об'єктивні та незворотні глобалізаційні процеси завжди носять суперечливий характер, не є винятком і сфера функціонування глобального інтелектуального капіталу. З одного боку, уніфіковані атрибути мають включатися до національних систем, які склалися на певних історичних традиціях і в відповідному соціальному середовищі, а з іншого – національні системи, вбудовуючись в глобальний інтелектуальний простір, мають сприяти загальноцивілізаційним тенденціям розвитку.

Об'єктивно вимогою формування та нарощування конкурентоспроможного на міжнародній арені інтелектуального капіталу є наявність в країні високоякісної інформаційно-комунікаційної інфраструктури та розвиток науково-інформаційного сегменту національного інформаційного

простору з такими його найважливішими складовими, як наукова й освітня. Його включеність в світовий інформаційний простір сприяє використанню глобальних інтелектуальних ресурсів для формування власного інтелектуального капіталу, а також його ефективному вбудовуванню в глобальне господарське середовище.

Сьогодні за рівнем інтернетизації лідерами є Ісландія, Швеція, Норвегія і США [1, с. 233]. Початок формування вітчизняного інформаційного простору припадає на початок ХХІ ст., а за 5 років аудиторія уанету вже перевищила 5 млн користувачів. Наприкінці 2013 року 49,8% дорослого населення України користувалися Інтернетом, а до кінця 2014 року, за прогнозом, чисельність інтернет-користувачів складатиме більше 20 млн [2]. Позитивна динаміка уможливорює використання величезної бази інформації в навчальному процесі, проте темпи проникнення Інтернету в Америці чи Європі значно вищі (рис. 1).

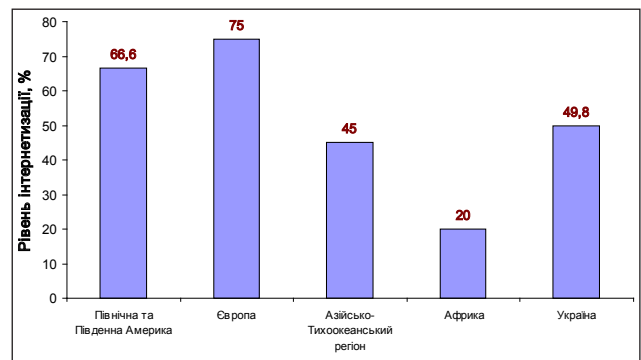

Рис. 1. Рівень інтернетизації регіонів світу [3]

Позиціонування країни як повноправного суб'єкта глобального науково-інформаційного простору є дуже важливим з точки зору відтворення її інтелектуального капіталу. По-перше, це надає можливість вищим навчальним закладам ефективно використовувати в процесі навчання та наукових досліджень глобальні інформаційні ресурси, загальноцивілізаційну інформаційну базу для генерації знань. По-друге, будь-який національний інтелектуальний капітал задля збереження власної специфіки має спиратися на власну науково-інформаційну базу як повноправну складову глобального науково-інформаційного простору (повноправна – та, що постійно поповнюється важливою, суспільно значущою науковою інформацією, яка генерується вищою освітою/наукою як для себе, так і для тих чи інших міжнародних проєктів).

Формування інтелектуального капіталу, якість економічного розвитку національного господарства країни та її місце в світовій ієрархії в значній мірі визначається обсягом фінансування видатків на вищу освіту та науку в валовому внутрішньому продукті (ВВП). Саме тому в усіх провідних країнах світу реалізується заохочувальна політика розвитку національної освіти/науки та впровадження її досягнень у виробництво, включаючи системну підтримку коштами державних бюджетів наукових досліджень і розробок (табл. 1).

У розвинених країнах зберігається тенденція до збільшення асигнувань на НДДКР: глобальні витрати за останнє десятиліття зростали швидше, ніж глобальний ВВП [6]. Упродовж останніх десяти років зростання капіталовкладень у НДДКР відмічається у США (на 46%), Японії (на 27%), ЄС-27 (на 18%) та в багатьох інших країнах. Це

Таблиця 1
Показники наукоємності ВВП країн світу
у 2012 р. [4; 5]

Країна	Частка витрат на НДДКР у ВВП, %
<i>Україна</i>	<i>0,75 (0,77 у 2013 році)</i>
Туреччина	0,85
Росія	1,16
Великобританія	1,77
Канада	1,80
ЄС-27	2,06
Франція	2,26
США	2,79
Німеччина	2,82
Японія	3,45
Ізраїль	4,40

є ознакою широко розповсюджених зусиль економічних систем інтенсифікувати розвиток знанієвої економіки [7].

Показники фінансового забезпечення сфери науки в Україні значно нижчі за світові стандарти, що зумовлює подальше посилення технологічного відставання української економіки від провідних економік світу.

Витрати на наукову сферу України щорічно зростають в абсолютному вимірі, але при цьому їхня частка у ВВП становить менше 1% ВВП. В Україні, наприклад, у 2011 році цей показник за усіма джерелами фінансування наукової сфери склав 0,73% ВВП і з державного бюджету України досяг мінімально низького за останні роки рівня – 0,3% ВВП, у 2013 – 0,77% ВВП і з державного бюджету – 0,33% ВВП (табл. 2). За останній рік фінансування університетської науки в абсолютних цифрах скоротилося на 11% [8].

Таблиця 2
Зміна показників наукоємності ВВП в Україні,
% [9, с. 10]

Роки	Загальний обсяг фінансування	Кошти державного бюджету	Позабюджетні кошти
1991	2,44	0,29	2,15
2000	1,20	0,36	0,84
2005	1,17	0,39	0,78
2008	0,84	0,41	0,43
2011	0,73	0,29	0,44
2013	0,77	0,33	0,44

Ці показники значно нижчі за показники наукоємності ВВП розвинених країн світу, де вони становлять від 2 до 4% (табл. 1). Збільшення фінансування наукової діяльності є внутрішнім фактором економічного зростання. Світовий досвід підтверджує, що при значенні цього показника, меншому від 0,4% ВВП, наука в країні може виконувати лише соціокультурну функцію. При переході через цей рубіж вона набуває спроможності давати певні наукові результати і виконувати в суспільстві ще й пізнавальну функцію. І лише при витратах на науку, що перевищують 0,9% ВВП, включається її економічна функція.

Тенденції глобалізації в світовому господарському середовищі стимулюються і, водночас, проявляються через формування особливої інфраструктури функціонування інтелектуального капіталу глобального рівня, специфіка якої полягає в переплетінні і циркуляції локальних і глобальних ресурсних потоків. В різні періоди зосередження

інтелектуального капіталу відбувалося в таких зонах високих технологій, як: інноваційні центри, інкубатори, технополіси, організації з конструкторсько-технологічної підтримки інноваційних підприємств, технопарки, кластери тощо.

Типовим взірцем зон локалізації глобального інтелектуального капіталу та високих технологій є «Силіконова долина» в США, в якій за короткий термін були створені технології найвищого рівня, що підштовхнуло інтенсивний розвиток усєї американської економіки. Активне залучення для роботи іноземних спеціалістів найвищого рівня з менш розвинених країн означало появу такого неоднозначного феномену глобалізації як «відтік умів».

Протягом останніх 30 років близько 2/3 китайської молоді, що вчиться за кордоном, не повертається на батьківщину [10], що спричинило розробку китайським урядом програми повернення своїх фахівців. Тільки посилення інтеграції індійської економіки у світове господарство в останні роки, розвиток національних фірм на традиціях, що відповідають світовим стандартам, сприяли певній зміні тенденції неповернення індійських студентів і аспірантів, що одержують освіту на Заході. Африканські країни щорічно з кожних 100 фахівців, що виїжджають на навчання за кордон, втрачають 65 спеціалістів [11].

Еміграція найбільш активного та освіченого населення з 90-х років ХХ ст. для України та інших республік колишнього СРСР в більшій мірі носила характер інтелектуальної еміграції. Втрата значного потенціалу людського капіталу пов'язана з загальною економічною трансформаційною кризою, відсутністю механізмів інноваційного розвитку, незатребуваністю висококваліфікованих кадрів національними економіками. За оцінками експертів, починаючи з 1992 р. з причини міграції висококваліфікованих кадрів кожні 5-7 років Росія втрачала в середньому один річний бюджет тільки за рахунок прямих втрат [12, с. 12]. За роки незалежності чисельність українських науковців скоротилася втричі.

Найбільшим «нетто-імпортером» інтелектуалів є США, які за рахунок найвищого в світі ресурсного забезпечення, високого рівня матеріально-технічної оснащеності досліджень, державних інструментів стимулювання науки й освіти мають змогу залучати найбільш компетентних фахівців із усього світу, а також широко використовувати переваги досліджень по програмах науково-технічного співробітництва. Важливу роль у цьому процесі відіграють університети, що здійснюють вузівську та післявузівську підготовку кадрів.

Однак треба визнати факт більшої різномановності руху інтелектуальних потоків в останні роки: з менш розвинених країн до розвинених країн; між розвиненими країнами; між менш розвиненими країнами; з більш розвинених до менш розвинених. Це дозволяє дійти висновку про зміну традиційної виключно негативної тенденції «втрачати мозків» їхньою глобальною «циркуляцією» або «круговоротом» з початку ХХІ ст., що створює довгостроковий позитивний ефект для розвитку сучасних економік [13, с. 8]. При правильному підході глобалізація в інтелектуальній сфері стає не стільки причиною нерівності, скільки витоком нових можливостей розвитку країни. Через «круговорот умів» національні системи освіти та науки отримують можливість оцінити ефективність своєї діяльності.

Політика країни, спрямована виключно на локалізацію глобального інтелектуального капіталу

на конкретній території, сьогодні все більше спричинює втрату високоякісної робочої сили та перетворення на баласт інфраструктури інтелектуальної економіки, що стримує інноваційне зростання (наприклад, переважна більшість московських технопарків перетворилася на бізнес-центри). Показовим прикладом недооцінки тенденцій глобальності сучасного інтелектуального капіталу є Японія, що втрачає свій високий майже сорокарічний конкурентний статус. Значно ефективнішими стають ті елементи наукової та виробничої інфраструктури, що дозволяють використовувати одночасно інтелектуальний капітал різних країн, тим самим розмиваючи простір і час.

Міжнародне науково-технічне співробітництво є одним із дієвих та ефективних засобів інтеграції інтелектуального капіталу країни в європейське та світове інтелектуальне середовище. Воно здійснюється в різних формах: міжнародні програми, угоди, замовлення на науково-технічну продукцію; проведення міжнародних семінарів, конференцій тощо. За два останніх десятиліття сформувалося багато міжнародних інститутів функціонування інтелектуального капіталу на глобальному рівні.

Збільшення кількості міжнародних угод в освітньо-науковій сфері сприяє формуванню конкурентоспроможності вітчизняного інтелектуального капіталу та створює можливості для ефективного його вбудовування в глобальне господарське середовище. Однією з найважливіших і найактивніших площин розвитку партнерства в сфері освіти/науки є співробітництво між Україною та Європейським Союзом (табл. 3).

Практична реалізація результатів досліджень на зарубіжних ринках, яка підтримується презентаціями досягнень на міжнародних виставках, ярмарках тощо, знаходить своє відображення у численних зовнішньоекономічних зв'язках. За контрактними замовленнями установи НАН

Таблиця 3
Міжнародні угоди про співробітництво України в галузі освіти і науки [14, с. 22]

Регіон	% від загальної кількості угод
Країни Північної та Південної Америки	10
Країни Африки та Близького Сходу	8
Країни СНД	28
Країни Азійсько-Тихоокеанського регіону	7
Країни Євросоюзу	42
Інші країни світу	5

України протягом 2009-2013 рр. виконували щорічно приблизно по 300 робіт з реалізації наукової продукції і послуг на загальну суму понад 260 млн грн [14].

Разом з тим відсутність окремої академічної бюджетної програми із забезпечення міжнародного наукового та науково-технічного співробітництва суттєво обмежує подальший розвиток міжнародних зв'язків української освіти/науки, належне представлення за межами держави її інтелектуального потенціалу, ускладнює виконання фінансових зобов'язань, що випливають з її членства у міжнародних наукових організаціях.

Висновки і пропозиції. Сучасний етап розвитку світової економіки, що характеризується посиленням глобалізації в інтелектуальній сфері, потребує формування конкурентоспроможного вітчизняного інтелектуального капіталу, що можливе тільки за умови врахування всіх негативних та позитивних (суперечливих) наслідків цього процесу. Залучення країни до глобалізаційних процесів без руйнівної експлуатації власних інтелектуальних ресурсів можливе за умови реформування основної сфери його формування та розвитку освітньо-наукової, що стане предметом наступних досліджень.

Список літератури:

1. Баулина Т. В. Інтелектуальний капітал: реалії та перспективи / Баулина Т. В. // Збірник наукових праць. – МНТУ. – 2009. – № 6. – С. 231-237.
2. В 2013 році кількість інтернет-користувачів в Україні склала половину населення [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.unian.ua/society/846299-v-2013-rotsi-kilkist-internet-koristuvachiv...html.
3. Пользователи Интернета в мире [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.bizhit.ru.
4. Eurostat. – 29.01.2013 [Електронний ресурс] – Режим доступу: epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.
5. OECD Factbook 2013 Economic, Environmental and Social Statistics [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.oecd.org.
6. Science and Engineering Indicators 2012 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nsf.gov/statistics/seind12/c0/c0s2.htm>.
7. OECD Science and Technology: Key Tables from OECD. – 2010. – November 12, 2011.
8. Слухання у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти 13 березня 2013 р. : «Про стан та законодавче забезпечення фінансування наукової і науково-технічної діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kno.rada.gov.ua/komosviti>.
9. Науково-технологічна сфера України / Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України. – К. : ДАПНІ. – 2013. – 25 с.
10. BBC News [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newsvote.bbc.co.uk>.
11. Інформація для мігрантів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.migrationinformation.org/Feature/print.cfm?ID=324>.
12. Трофимова Т. И. Миграционные аспекты инновационной экономики / Трофимова Т. И. // Известия ИГЭА. – 2012. – № 2(82). – С. 9-12.
13. Кириченко Э. От «утечки мозгов» к глобальному «круговороту умов» / Кириченко Э. // МЭМО. – 2008. – № 10. – С. 3-11.
14. Концепція розвитку НАН України на 2014–2023 роки // НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nas.gov.ua/text/News>.

Поминова И. И.

Харьковский государственный университет питания и торговли

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЙ КАПИТАЛ В ГЛОБАЛЬНОЙ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ СРЕДЕ

Резюме

В статье выявлены специфические черты глобального интеллектуального капитала. Раскрыты особенности глобализационных тенденций мировой хозяйственной среды в условиях интеллектуализации экономики. Определены условия включения отечественного интеллектуального капитала в мирохозяйственные процессы.

Ключевые слова: глобальный интеллектуальный капитал, глобальная хозяйственная среда, «круговорот умов», инфраструктура интеллектуальной экономики.

Pominova I. I.

Kharkov State University of Food and Trade

INTELLECTUAL CAPITAL IN THE GLOBAL INDUSTRIAL ENVIRONMENT

Summary

There are identified specific features of global intellectual capital in the article. The specifics of globalization trends of the world industrial environment in conditions of intellectualization of the economy are shown there. Conditions of inclusion of domestic intellectual capital in the global industrial processes are identified.

Key words: global intellectual capital, global industrial environment, «brain cycle», infrastructure of intellectual economy.

УДК 331.101

Сидоренко Т. М.

Київський національний університет технологій та дизайну

РОЛЬ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ПОБУТОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

У статті розглянуто теоретичні підходи до визначення поняття кадрового потенціалу та його формування на підприємстві. Визначено сутність та характеристика даної категорії, її місце в сучасному соціально-економічному розвитку.

Ключові слова: підприємства, роль, розвиток, кадровий потенціал, переваги, управління, персонал, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. Підвищення ефективності роботи персоналу було і залишається актуальною проблемою для будь-якого підприємства. Останнім часом активізувалися дослідження в галузі управління кадровим потенціалом підприємства, який є складовою частиною економічного потенціалу.

Кадрова складова потенціалу підприємства відіграє важливу роль у його діяльності, від рівня використання та збалансованості якої залежать досягнуті конкурентні переваги, високі кінцеві показники, забезпечення сталого розвитку підприємства. Особливе значення має те, що персонал підприємства здатен реагувати на динамічні зміни середовища, поєднувати усі компоненти економічної системи підприємства.

Аналіз останніх досліджень. Потрібно відмітити, що проблемам кадрового потенціалу присвячені праці багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених, таких як: В.Г. Андрійчук, Т.Ю. Базаров, Т.І. Балановська, О.Д. Гудзинський, Г. Деслер, Г.А. Дмитренко, А.П. Єгоршин, Й.С. Заводський, Н.І. Архіпова, І.Ф. Зінов'єва, А.Я. Кібанов, Р.П. Колосова, Ю.В. Яременко, О.А. Платонов, О.Г. Шпикуляк та ін. Їх дослідження дозволили по-новому подивитися на проблеми ефективного розвитку та використання кадрового потенціалу підприємств в сучасних умовах.

Поняття кадрового потенціалу потребує більш детального вивчення і чіткого розмежування об'єкта потенціалу. Тому сутність кадрового потенціалу відображає якісну та частково кількісну характеристики трудового потенціалу працівників підприємства. Головною складовою в цьому визначенні є така економічна категорія, як кадри.

Метою дослідження є обґрунтування науково-методологічних засад використання кадрового потенціалу для ефективного забезпечення інноваційного розвитку підприємств побутового обслуговування.

Основні результати дослідження. Механізм ефективного використання кадрів підприємств зумовлюється змінами, які відбуваються на макро- та мікрорівнях, у зовнішньому і внутрішньому середовищах підприємств побутового обслуговування.

Значення ролі людини в розвитку підприємництва, ділової активності суб'єктів господарювання відповідно до Конституції України, а також право людини на працю, принципи оплати праці, основні зайнятості населення, право працівників на охорону праці – все це визначають основні закони України [1].

Підвищення соціально-економічної ефективності підприємства можливе за допомогою практичного застосування сучасних форм управління персоналом.